

A

PESTI

MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM

KATHOLIKOS JELLEME.

P E S T,

NYOMATOTT NOSEDA GYULÁNÁL.

1868.

A pesti magyar kir. egyetem katiolikus jellege.

I.

A magyar kath. clerus, történelmünk tanúsága szerint, minden időben párhuzamosan ígyekezett a kath. vallás áldásaiból és a civilisatio előnyeiben részesíteni nemzetét. Számtalan alapító-okmány hirdeti, hogy a felvilágosodást és műveltséget a vallásosság és közerkölcsiség legbiztosabb emeltyűjeként tekintette és alkalmazta is.

Mert valamint nép- és elemi iskoláink, középtanodáink és akadémiáink, fi- és leánynöveldéink legnagyobb része a kath. clerus gondosságát és bőkezűségét magasztalja: úgy egyetlen főiskolánk a pesti m. k. egyetem is a kath. egyháznak köszönő első eredetét, további kifejlődését és mai virágzását.

Alapítóját a halhatatlan emlékű Pázmány Péter prímásban tiszteleti. A katholicizmus felvirágztatását és a tudományos mű-

velődés előmozdítását tűzvén ki életének és munkásságának föladatává, e célból évek hosszú során át egy magyar egyetem megalapítására irányozó törekvéseit. „Saepe nobiscum anxie exponent.es — írja alapító levelében — qua ratione et Catholica Religionem in Hungaria propagare et nobilissimae gentis Hungaricae dignitati consulere possemus; inter caetera adiumenta primarium illud occurrebat, ut aliqua Studiorum Universitas erigeretur, in qua et animi bellicosae nationis mansvescerent et idonei tam regendis Ecclesiis, quam Reipublicae administrandae informarentur.“

Ezen tudományos intézet megalapításában, a szükséges pénzeszközök előállításában kizárálag érseki jövedelmeire volt utalva. Mindazáltal észszerű gazdálkodása és gondos takarékossága által lehetővé vált, hogy 1G35május 12-én százezer magyar forintot letegyen. S ezzel a hittani és bölcsészeti karból álló egyetemet Nagyszombatban megalapította. Céljául a kath. vallás és a hazai érdekeinek előmozdítását tűzte ki. „Quae omnia — úgymond — ut a nobis pura et sincera intentioue Religionis Catholicae promov endae ac pátriáé charissimae sublevandae fiunt, ita Deum optimum ex animo prtciamur, odoretur hoc sacrificium bonae voluntatis, fundationique nostrae nberem bene-

dictionem largiatur, ut magnificum nōmén eius laudetur et glorificetur in aeternum. ’)

Az intézet vezetését és tanárokkal való ellátását a Jézus társaságra bízta. ‘Utódjait pedig az esztergomi érsekek — azon felügyeleti jogon kívül, melylyel a főpásztorok egyházi törvények alapján az egyházmegyék területén létező’ főiskolák felett bírnak — felhatalmazta és felhívta, hogy az álapító-okmányában kifejezett szándékainak tiszteletbentartása felett ōrködjenek.³⁾ Kieszközlé végre a királyi megerősítést, mely által az egyetem

¹⁾) Hasonló szellemben nyilatkozik 1635 sept. 27-én II. Ferdinánd királyhoz intézett levelében: „Ad Catholicae R e l i g i o n i s incrementum ot culturam Ungariae maximē opportunum iudicavi semper, ut t Universitas erigeretur scholarum.“ (Fejér Gy. História Akadémiáé Scientiarum. Budáé. 1835. Documenta. N. IV. 17. 1.) Es még világosabban fejti ki szándékát a pápához intézett levelében: „Catholicae R e l i g i o n i s s t r a g e s non aliunde m a g i s in Ungaria fūit, quam quod nulla in toto Regno Ungariae Universitas in hunc usque d i e m f u e r i t, q u a e i d o n e o s r e g e n d i s E c - clesiis pastores philosophic!» t h e fl - logic i s q u e studiis sufficienter in fo r m a re t. Quocirca ut et ingenia nationis non obtuse excolerentur et maiori numero idonei Sacerdotes educarentur, Univorsitatē Religiosam Patrum Societatis Jesu in Civ. R. Tyrnaviae erexi.“ Egykorú másolat, kelet nélkül (de bizonyosan 1635-ben kelt.) M. k. kam. lovt. A n.-szombati jozs. collég, iratai között (VIII. fasc.)

²⁾) Az álapító okmány. Fejérnél. N. III. 15. 1.

mindazon jogokat és kiválltságokat nyerte, melyekkel a német birodalom főiskolái bírtak.³⁾ —

A nagyszombati egyetem tehát alapítóját s ennek szándékát, az alapítványt és a tanárokat tekintve, katholikus jelemmel és feladattal birt; mintegy egyházi intézet volt. A miért is Pázmány maga „Universitas Religiösa“,⁴⁾ a király „A rchi-Episcopalis Universitas⁵⁾-nak nevezi. S az egyetem ezen katb. jellemét, elismerték az utóbbi uralkodók is. így III. Ferdinand király 1656. deczember 2-án kelt rendeletében az egyetem tanárait és tanulóit kötelezé, hogy amazok midőn tanszékeiket elfoglalják, ezek midőn; az akadémiai fokozatokat elnyerik, esküvel fogadják: miszerint a B o l d o g-ságos Szűz szeplőtelen fogantatását hirdető tant vallani és védelmezni fogják.⁶⁾

Mintegy három évtizeddel az egyetem megalapítása után, P á z m á ny két utódjának hagyományaiból alapíttatott a h a r m a d i k, a j o g t u d o m á n y i k a r

³⁾ A k. megerősítő okmány kelt 1635. oct. 18. F°" jérnél. N VI. 17. 1

⁴⁾ A pápához intézett idézett levélben.

⁵⁾ A megerősítő okmányban.

⁶⁾ A végrendeleti végrehajtók okmánya. Fejeméi. N. VII. 22. 1.

1667-ben. L ó z s y Imre ugyanis egy bécsi házat, — melynek árából 15,000 frt csatoltatott az egyetemi alaphoz — L i p p a y György pedig 15,000 frtot hagyományozott végrendeletileg e célra. A végrendeleti végrehajtók, az esztergomi érsek s káptalan úgy a Jézus társaság elől járóinak megegyezésével, a jogi kai fel állításáról akkép intézkedtek, hogy a kánoni jog tanszékét rendszerint jezsuita atya foglalja el; a hazai és római jog három tanárának kinevezését pedig az e s z - t e r g o m i káptalanra s az egyetem igazgatójára bízták⁷⁾)

II.

A negyedik az orvosi karnak felállítása, az egyetem áthelyezése Budára és újabb fényes dotációja Mária Terézia dicső királynő nevével van összeköt/e. De a pénzeszközöket nem a királynő, nem is az állam: hanem az e gy h á z v a g y o n a szolgáltatta,

Ugyanis a mohácsi vész után bekövetkezett török hódítás és belháborúk szomorú korában számos egyházi intézmény elpusztult. Az előbb népes monostorokat, a gazdag apátságokat és prépostságokat elhagyták

⁷⁾) A k. rendelet. Fejérnél. N. VIII, 26. 1.

lakóik. Épületeik pusztulásnak indultak s javaikat részint a király eladományozta vagy elzálogosította világi uraknak, részint önkényesen elfoglalták bírvagyó urak. Miután a béke és rend némi leg helyreállt az ország rendéi az 1548 évi VIII-ik, az 1550-ik évi XVII-ik és az 1567 évi XXXI-ik törvénycikkekben ⁸⁾ elrendelték, hogy a világiak által elfoglalt egyházi javak visszaadassanak s az elpusztult egyházi intézmények visszaállíttassanak. De miután papok és szerzetesek hiányában ezen rendelkezések teljes keresztülvitelle nem volt lehetséges, gondoskodtak arról, hogy az egyházi javak egykor rendeltetésükkel és az adományozók szándékaival rokon természetű célokra: a katholika vallás érdekeinek előmozdítására, nevezetesen kath. lelkészek segélyezésére s főleg kath. tanintéze tek fe n-tartására fordítassanak.

E végett az 1548-dik évi XII-ik törvénycikk megállapítá, hogy „hona ‘et proventus Monasteriorum et Clastrorum ac Capitulorum ... ad alendos doctos Parochos et verbiDei sinceros Praedicatores; q u i populum in vet éri, orthodoxa, ver a, catholicaque fide et religione conservare; et si quiabea desciverunt, in hoc Reg-

⁸⁾ Hasonló szellőmben intézkedik I. Ferdinand 1560. ápril 10-én kelt k. rendeletében. A „Corpus Jurh“-b:tn.

no, ad earn reducere studeant; nec non ad instaurationem et erectionem Scholarum particularium, earundemque Magistrorum, qui docti et probi sint, intentionem:et denique ad bonae spei ac indolis iuvenum ac adolescentum, ut bonis litteris operam dare possint, promotionem et auxilium, applicentur; quo tali ratione boni et docti viri alantur et nutriantur.

§. 1. Ad haec autem praemissa rite atque ordine exequenda, proventusque praemissos inpraemissum usum fideliter convertendos; quilibet Praelatus sub sua Dioecesis curam gerere teneatur, ac ubi opus fuerit Maiestati Regiae de administratione huiusmodi rationem recddat.“

Az 1550-ik évi XIX-ik törvénycikkben pedig a rendek felkérték a királyt az idézett törvénycikk végrehajtására:

„Bignetur etiam Maiestas Sua (quemadmodum superior! anno conclusum erat) boni et proventus Ecclesiarum et Capitulorum, Conventuumque desertoruni ad erectionem Scholarum, doctoru nique virorum sustentationem sine diuturniori mora, ubique converti facéré:

§ 1. Et tergiversantes autoritate sua Regia compellere, quo sic viris doctis iti Rogaum conductis, scholisque erectis Divinus cul-

us et Religio pristina passim cele-
rius repullulet: quemadmodum Maiestas
Sua benigne se facturam obtulit.“

Hogy ezen elpusztult egyházak javai kizá-
rólag katholikus tanintézetekre s ka-
tholikus tanárok fizetésére voltak for-
díthatók, kitűnik I. Ferdinand királynak 1560.
april 10-én kelt rendeletéből is. „Hoc quoque an-
nuimus — így intézkedik többi között — ut ipsi
Domini Praelati ex bonis eiusmodi Ecclesiasticis
vacantibus, partém aliquam ad erigendas et
intertenendas Scholas et ludos
litterarios, in quibus iuventus
sub Praeceptore non haeretico
aut suspecto, sed Catholico ad
profectum Religionis Christiani
an aerudiat, convertere et applicare
possint.*)

Ezen törvények értelmében adományozta II.
Rudolf 1586-ban a turóczi prépostságot a Jézus-
társaság nagyszombati collegiumának s II. Fer-
dinand 1631-ben a széplaki apátságot a nagy-
szombati papnöveldének.

Saz ezen törvényekben adott hatalommal
élt Mária Terézia királynő, minön a sz. Iloná-
ról címzett földvári apátságot
1769-ben az egyetemnek adományozá; oly célból,
u.

*) A „Corpus Juris“-ban.

hogy annak jövedelmeiből az orvosi kar költségei fedeztessenek. *)

Midőn pedig a Jézus-társaság eltöröltetett, 1775. február 13-kán kelt okmányában a nagyszombati collegium összes ingó és ingatlan vagyonát: nevezetesen 268,614 forintnyi tőkéket, továbbá nemely épületeken kívül ab. Szűz turóczi prépost s ágát ésasz. Istvánról címzett bozóki prépostságot fele részben, az egyetemi alaphoz csatolta.**) Végre 1780-ban, midőn az egyetem Nagyszombatból Búdéra áthelyeztetett a b. Szűz pécsváradi és szegszárdi apátságai szintén k. adómanyozás által birtokába jöttek ***)

III.

Az egyetem ezen birtok viszonyai napjainkig változatlanul fennállanak. ****)

*) 1760. dec. 14. kelt helytartótanácsi intézmény Fejérnél. N. X. 20.1.

**) Wallaszky, Conspectus Reipublicae lit. in Hung. Búd i. 1808. 439. s. kk. 11.

***) A szegszárdi apátságot az egyetem cserében nyerte a turóczi prépostságort — kivételében a selyei uradalom, mely az egyetemnél maradt — s a bozóki prépostság fele részéért, melyek a csere következtében a „Generális fundus Studioruin“ birtokaivá váltak.

****) Újabb kimutat isok szerint az egyetem alapvagyona állampapírokban és magánosoknál levő tőke-pénzekben, ideértve az úrbéri kárpótlást, tesz 2.636,558

S így azon alapok, melyeknek jövedelmeiből jelenleg fentartatik, kétféle eredettel és természettel bírnak-

Egy részük Prímásaink magán-alapítványaiból áll. Ily alapítványok pedig a legszabadelvűbb jogtudósok véleménye szerint is az alapítók szándékainak értelmében használandók. mindenki elismeri, begy az alapítványok sérthetlensége az emberiség egyik leg-szentebb érdeke. És valóban az alapítók szándékainak mellőzése, intézkedéseiknek felforgatása: az igazság és jog ellen elkövetett merény, melynek következményei súlyosan nehezednek a társadalomra; megfosztják az előnyöktől, melyekben a jótékonysságnak ezen legnemesebb és legüdvösebb gyakorlása részesítheti.

Az egyetemi alapok másik részét az e 1-pusztult egyházi intézmények javai alkotják. Hogy pedig ezen javak csak katholikus tanintézet fentartására használhatók: azoknak természetéből, az egyház általános törvényeiből és a fölebb idézett 1548: XII. s 1550: XIX. törvénycikkekből — mint melyek ezen

forintot o. é. Ezenfelül az egyetem bírja a bozóki, dunaföldvári, pécsváradi, selyci, znióvaraljai és triumszlicsi uradalmakat; a budai egyetemi nyomdát, a körraöei papírgyárt s némely kisebb birtokokat, melyeknek évi jövedelme középszámítás szerint tesz 73,972 ftot o. é.

javak mikénti felhasználását szabályozzák — vi-lágosan következik.

És mind ezen javak, mind amaz alapítványok, — tehát az összes egyetemi alapok — az 1790/₁ XXVI-ik törvénycikk védpaizsa alatt állanak. A mely törvény többi között megállapítá, hogy az akkori „status possessoriū a c-tualis utrinque pro cynosura e a r a t i o n e a d s u m m a t u r, utfundationes Catholicorum pro Ca-tholicis, Evangelicorum pro Evangelicis convertantur.“ Ezen törvény értelmében, — mely egyszersmind a protestáns felekezetek vallási autonómiájának egyik talpköve—az egyetem alapjai kizárolag katholikus célokra, a katholikusok javára fordítandók.

Az általános jogfogalmak és positiv törvények e szerint ép úgy kitüntetik és biztosítják a m. k. e g y e t e m k a t h. jellemét: mint például a sárospataki és nagy-enyedi collegiumoknak helvét felekezeti, vagy az eperjesi és késmárki lyceumoknak ágostai felekezeti jellemét; mint a mely intézetek a protestáns vallásfelekezetek érdekében alapítottak s protestáns alapítványok-ból tartatnak fenn.*)

*) így a sárospataki collegium alapítója Péter. Jótevője kivált I. Rákóczi György és Lórántfy Zsuzsanna volt. Ez utóbbi négy tanár fizetésére 100—100 ftot rendelt; az intézetnek nyomdát állított föl; szőlöket ado-

IV.

Az egyetem, mely — mint a mondottakból kiderül — kath. főpap által, a kath. vallás érdekkében alapítottatott s kath. alapítványokból tartatik fenn: kath. jellemét belső szervezetében is megőrizte; habár a Jézus társaság eltörlése után elvesztette autonómiáját is mind alapjainak kezelését, mind a tanárok kinevezésének jogát és a tanulmányi rendszer megállapítását az állami hatalom vette igénybe.

Mária Terézia és II. József közoktatási reformjai mély nyomokat hagytak ugyan az egyetem életében s kifejlődésében: de a kormány minden intézkedései tiszteletben tartották k a t h. j e 11 e m é t. Rendszerint katho-

mányozott. Végrendeletében király-helmeci és doboroszkai birtokait fiának magvaszakadta esetére a collegiumnak hagyományozd; addig is örököseit az intézet fentartására kötelezé. 1659. oct 2-án a Sárospatakon gyűlésező helv. felek, zsinat a collegium javára gyűjtést rendezett, melynek eredménye 8136 frt volt sat. (K. Szombathely J. His-tória Scholae Sároepatakiensis. 1860.) — A n a g yenyedi ref. collégiumot Bethlen Gábor alapítá 1622-ben Gyulafehérvárott s azt állami vagyonból dotálta; miután annak a Debreczen városa által fizettetni szokott 2000 f. évi taksát, Nagy-Enyed 200 f. évi taksáját és tizedeit, valamint több Enyed körül fekvő helységet és birtokot adományozd Végrendeletében ugyané collegiumnak 20,000 ft. hagyományozott (Approb. Const. R. Trans. Pl T. X) Apafy Mihály feje-

likusokkal töltettek be a tanszékek, s csak kivételesen neveztettek újabb időben nemely nemkath. kitűnőségek. Az egyetem egyedül kath. hitszónokot birt. Számos kormányszéki rendelet felhívta a tanári testületet a kath. isteni tiszteletben való részvétre s kötelezte az egyetem kath. ifjúságát a vallási kötelességek teljesítésére. És a Helytartótanács ismételte (1809. aug. 11., 1810 nov. 20., 1840. juh 14. és 1844. sept. 10-én kelt intézményeiben) meghagyta a kánoni jog, a jogi karnál alkalmazott, tanárának, hogy az előadott tantételeket évenkint az ország P imásának benyújtsa, melyekből meggyőződhetnek, vájjon azok a kath. egyház felfogásával megegyezők-e vagy nem?

És bár 1775-től kezdve napjainkig az egyetem az államhatalom közvetlen hatósága alatt állott; ezáltal ép oly kevessé veszthette el kath. vallásfelekezeti jellemét, a mint nem

delem 1664-ben áthelyezte Nagy-Enyedre. (Benkő. Transsylvania II. 251. 1.) — Az e p e r j e s i ág. felek, lyceum megalapítását a hat felsőmagyarprszági sz. k. város és Sárosmegye követei határozták el 1655. augustus ha ában Eperjesen tartott gyűlésükön. Gyűjtések rendeztek. Az országban 30,000 frt a külföldön 20,000 írt jött össze e célra. 1683 körül T ö k ö l y Imre két tályai szőlöt adományozott az intézetnek. (Wallaszky. Conspectus. 231. 1.) Ezen adatokból kitűnik, hogy a m. k. egyetem alapjainak természeteből ha nem világosabban, bizonyára épp oly világosan kitűnik annak kath. jellege, mint a ívezett intézeteknek protestáns felekezeti jellege

szünt meg a kath. egyház Magyarországban katholikus lenni azért, mert napjainkig „*publico-ecclesiasticus*“ ügyekben a kormánytól függött.

A magyar kath. főpásztorok valóban nem látták veszélyeztetve az egyetem kath. jellemét az állam által gyakorolt közvetlen hatóság által mindenkoráig. Míg a kath. vallás államvallás volt, nem lehete attól tartani, hogy az állam hatósága és befolyása a katholicismus érdekeire nézve hátrányos lehet.

V.

De változott a helyzet 1848-ban. Mi-dőn a XX. t. c. 2. §-a által minden törvényesen bevett vallásfelekezetre nézve „különbsé g nélkül tökéletes egyenlőség, és viszonosság állap itt a tik meg,⁸ a katholika vallás megfosztatott az államvallás kivállságos helyzetétől és azon igényektől, melyeket az állam kiváló pártfogására tarthatott. A katholika vallás elvesztette minden előjogait; de viszont megszerezte a vallásfelekezeti autonómia azon mértékét, melyet a protestáns felekezetek egyházi, iskolai és alapítványi ügyeikre nézve bírtak és bírnak.

A kath. vallásfelekezeti jelleggel bíró tanintézete s alapítványok feletti közvetlen hatóság

a kormányról a kath. vallásfelekezetre szállott át. Magától értekit, hogy a m. k. egyetemre nezve kivétele tenni nem lehet.

Annál különösebb és meglepőbb, hogy az 1848-dik törvényhozás ignorálván az egyetemenek kath. vallásfelekezeti jellemét, azt kivetted a „bevett vallásfelekezetek iskolái“-nak sorából, melyekről a XX. t. c. 4. §-a intézkedik. Az egyetemről önálló törvénycikk, a XIX-dik rendelkezik, melynek 1. §-a által „a z egyetem egyenesen a közoktatási minister alá rendeltetik;“ a 2. §. által pedig az egyetem *jövő* szervezetére nézve az oktatás és tanulás szabadságának elve tűzetik ki vezérfonalul, és a 3. §-ban ezen elv keresztülvitele ministerre bízatik.

Ezen törvény az egyetemet megfosztja kath. vallásfelekezeti jellegétől, azt egyenesen országos-, vagyis állami intézetnek declarálja.

Hihetőleg ezen törvénycikkre támaszkodott a helvéthit vallású félekezet egy legújabban tartott pesti értekezlete is, minden — megállapodásainak VII-ik pontjában — azon óhajtását fejezte ki, hogy „az egyeteme k(?) ősz művészeti, vagy más országos intézeteknél, a hittani székeket kivéve, hit feleke zetrei tekintet nélkül töltendők be minden tanszékek.“

Ha az értekezlet az „egyetemek“ alatt a pesti m. k. egyetemet — s nem az állam által netán jövőben alapítandó egyetemeket — érti, úgy ezen óhajtás tévedésen alapszik. A pesti egyetem ugyanis nem helyezhető egy sorba az öszművészeti intézettel — melyet az állam alapított s állami költségen tart fenn —; nem is nevezhető tulajdonkép „országos“ intézetnek. Az — mint fejtegetéseinkből kitűnik — a kath. vallásfelekezethez tartozó tanintézet.

Fel kell tennünk, hogy az értekezlet erről nem birt világos tudomással. Mert különben sajátszerű világításba helyeznél igazságérzetét azon körülmény, hogy még — megállapodásai V-dik pontjában — előre óvást tesz az állam beavatkozása és befolyása ellen még azon prot tanintézetekre nézve is, melyeknek szükségei — az 1848-ik évi XX. t. c. 3. §-a értelmében — a „közálladalmi pénztárból az országgyűlés által időről időre megszavazandó és évenkint kiszolgáltatandó pénzbeli összeg“-bői fognak fedeztetni: ezen állami beavatkozást és befolyást provocálja a kath. vallásfelekezet egyik tanintézetére, s pedig olyanra, mely a közálladalmi pénztár segélyezésére nincs utasítva; és oly módon, mely ama intézetet kath. vallásfelekezeti jellemétől teljesen megfosztaná.

Az 1848. XX. t. c. 2. §-ában kimondott s az

értekezlet által — I. és IX. pontjában — elfogadott „tökéletes egyenlőség” és viszonosságára hivatkozva, a katholikusok ugyanazon joggal kívánhatnák, hogy a helvét hitvallású főiskolákban „a hittani székeket kivéve, hitfelekezetrei tekintet nélkül töltendők be minden tanszékek.”

A „tökéletes egyenlőség” és viszonosság“ csak kétféle magyarázatot enged. Ezen elv következményeként jövőben vagy mind a kath., mind a protestáns tanintézetek elvesztik felekezeti jellemüköt; vagy mind a kath. mind a prot. tanintézetek megtartják azt. Első esetben mind a kath., mind a prot. intézetek tanszékei tekintet nélkül a vallásfelekezetre fognak betölteni. Utóbbi esetben a kath. intézeteknek a kath. vallásfelekezet, a prot. intézeteknek a prot. vallásfelekezetek által kell kormányoztatok, s a tanszékeknek tekintettel a vallásfelekezetre kell betölteni. Harmadik eset nem gondolható.

Már ha „a tökéletes egyenlőség” és viszonosság“ ném követeli, hogy a debreczeni és sáros-pataki collegiumok megfosztassanak prot. felekezeti jellegüktől, s tanszékeik tekintet nélkül a vallásfelekezetre töltessenek be: mily joggal lehet a „tökéletes egyenlőség” és viszonosság“ nevében követelni, hogy a pesti egyetem katholikus jellegétől megfosztassék és tanszékei tekintet nélkül a vallásfelekezetre töltessenek be?

Ugyanis azon alapok, melyek oly iskolák fen-tartására rendeltettek „i n q u i b u s i u v e n-t u a sub Praeceptore non gae-retico aut suspesto, sed catho-lico ad profectum Religionis Christiana erudiatur;“ épp oly kevessé fordíthatók nem kath. tanárok fizetésére: valamint nem lehet a Berlinben vagy Jenában tanuló prot. ifjak javára alapított ösztöndíjakat kath. ifjaknak adományozni, kik Rómában tanul-ják a hittudományokat.

Az »egyenlőség és viszonos-ság“ nem azonos fogalom a „val-lásfelekezeti communismus“-sal.

Amaz a jogok egyenlő biztosítását s viszonos tiszteletét célozza, ez minden jog alapjait aláássa.

VI.

Miután a m. kir. egyetem k a t h. jelle-ménekjogalapját és historiail folytonosságát kellően megvilágítot-tük; felesleges felenni és megvitatni azon kér-dést: váljon a jogi, orvosi és bölcsészeti karok-ban előadott tudományok vonatkozásban állandak-e a vallással? váljon nem-e hátrányos a tudio-mány szabad fejlődésére és üdvös hatására nézve, ha annak a vallás hitágazatai korlátokat szab-nak? és váljon nem helytelen eljárás-e valamely

nem hittani tanszék elnyeréséhez feltételül bizonyos vallásfelekezethez való tartozást csatolni?

A protestáns vallásfelekezetek mint ezen kérdésekre nézve elvben és gyakorlatban teljesen találkoznak a kath. felfogással. A protestánsok sem akarják száműzni a vallást az iskolából és tiszteletremélő szilárdsággal védelmezik iskoláik vallásfelekezeti jellemét. Azt sem állítják, hogy az egyetemek más szempontok alá tartoznak. A hallei, königsbergi, greifswaldi és erlangeni egyetemek tisztán protestáns jellemük. S ha a felekezeti jellem nem akadálya a tudományos művelődésnek Oxfordban és Cambridgeben, nem látjuk át miért nem lehetne vallást és tudományosságot megegyeztetni Romában, vagy Pesten?

Más kérdés az: váljon nem volna-e kíváatos, hogy hazánkban új egyetem alapítta s s é k, mely a paritás alapján, vagy tekintet nélkül a vallásfelekezetekre szírvvezetnék? s váljon nem-e jogos a magyar korona területén lakó majdnem 3 millió protestánsnak, azon már a múlt században kifejezett óhajtása, hogy hazánkban protestáns egyetem alapítassék?

Annyi bizonyos, hogy culturai emelkedé-

étink több egyetem felállítását teszi szükségessé S az nem maradhat soká, hogy a magyar koronaterületének 15 millió lakosa csak 1 egyetemmel bírjon, míg a német-szláv ausztriai tartományok 19 millió lakosa 6 egyetemmel rendelkezik.

De ezen körülmények nem változtathatják, nem is módosíthatják a m. k. egyetem kath. jellemét. Mert ha Belgiumban az állam által alapított brüsseli országos egyetem mellett a katholikusok szükségesnek látták saját pénzálzozataikon Löwenben kath. egyetemet létesíteni; ha a protestáns angol kormány kész Irland katholikusainak annyi országos főiskola mellett állami közköltsségen kath. egyetemet föllállítani: mikép lehet kívánni és várni Magyarország katolikusaitól, hogy megengedjék, miszerint a kath. alapítványokból létesített pesti kath. egyetem vallásfelekezeti jellegétől megfosztatván országos intézetetté váljék?

Ha a magyar kormány és törvényhozás úgy találják, vagy fogják találni, hogy a pesti kath. egyetem kath. vallásfelekezeti jellemének föntarása mellett, nem felelhet meg a modern állam minden igényeinek: hala Istennek nem áll azon dilemmával szemben, hogy ezen igényeket vagy mellőzze, vagy azokat a kath. vallásfelekzete jogainak, a birtok és alapítvány szentségének

lábbal tapodásával érvényesítse. Ám hatalmában és szabadságában áll országos költségen, új országszágos egyetemet alapítania.

És valamint a kis Belgiumban nem csak szépen megáll egymás mellett az országos s a kath. egyetem, hanem e két intézet a tudományos haladás pályáján nemes versenyben egymást megelőzni iparkodik; hazánkban sem kellene veszélyektől tartanunk, melyeket a belgák kikerülni tudtak, s hazánkban is rcmélleni lehetne azon előnyöket, melyeket a belgáknak kivívni sikerült.

Addig pedig, míg a magyar kormány és törvényhozás azon helyzetbe jövend, hogy a közművelődés minden érdekeit s a protestáns felekezetek méltányos óhajtásait tekintetbe veheti: a pesti m. k. egyetem, miként képes volt eddig, lígy képes lesz ezentúl is kath. jellemének megőrzése mellett, egyúttal a haladó tudomány minden követelményeit teljesíteni és a protestáns felekezetek ifjait a tudományos kiképzés minden előnyeiben részesíteni.

És ezért a katholikusok soha sem engedhetik meg, hogy ezen intézmény, melyet a catholicismus nevelte nagygyá, szülőjétől elidegenítessék.

Nem engedhetik meg soha, hogy azon erőd, melyet a kath. egyház a maga védelmére emelt, ezentúl az ellenséges ostromoknak szolgáljon támpontul.

Magyarország katholikusai teljes bizalom mai viseltetvén a magyar kormány és törvényhozás bölcsesége és igazságossága iránt, főljogsítva hiszik magukat megvárni, hogy a valásfelkészletek autonomiájáról alkotandó törvénycikk a m. kir. egyetemet a kath. vallásfelkészetei tanintézetei között nyíltan megnevezvén, az 1848-ik évi XIX-ik törvénycikket hatályon kívül helyezni fogja.